

Željko Mirkov,
diplomirani pravnik, MA,
viši tužilački saradnik u Osnovnom javnom tužilaštvu u Kikindi

NAČELO *IN DUBIO PRO REO* KAO OBELEŽJE PRAVIČNOG KRIVIČNOG POSTUPKA*

SAŽETAK: Tema rada je načelo krivičnog procesnog prava *in dubio pro reo*. Uvođenjem u naše pozitivno pravo, ovo pravno pravilo je podignuto na rang procesnog načela i predstavlja dodatni garant u poboljšanju položaja okrivljenog, jer će se u njegovu korist smatrati da ne postoje one činjenice koje nisu potpuno dokazane. Nakon određivanja pojma i pravne prirode načela, prikazane su novije odluke sudske prakse u vezi sa njegovom primenom. Takođe, ukazano je na primenu ovog pravila i od strane javnog tužioca prema ranije važećem Zakoniku o krivičnom postupku, kao i prema odredbama novog procesnog zakonika iz 2011. godine. Na kraju, istaknut je značaj načela *in dubio pro reo* kao principa savremenog krivičnog postupka i pravne države.

Ključne reči: *in dubio pro reo*, sumnja, sudska praksa, javni tužilac

UVOD

Razvojem pravne države i civilizovanog društva menjao se i položaj okrivljenog u krivičnom postupku. Načela humanosti i načelo srazmernosti i pravednosti koja su postala osnovna načela krivičnog materijalnog prava, svoj odraz našla su i u krivičnom postupku koji se upravo i vodi da bi se utvrdilo da li postoje stvarni i pravni uslovi za primenu krivičnog prava.

* Rad primljen: 23. 9. 2013. godine.

Sa idejom o nepovredivosti psihičkog i fizičkog integriteta čoveka, o njegovim pravima i humanosti postupka, došlo je do uvođenja principa materijalne istine u Zakonik o krivičnom postupku¹ kao osnovnog principa krivičnog postupka kojim se ustanovljava dužnost suda i državnih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonite odluke.² I načelo zakonitosti, jedna od najprosvetljenijih tekovina modernog krivičnog prava, merodavno je i za utvrđivanje fizionomije najvećeg dela instituta krivičnog procesnog prava.³

U novije vreme se sve više govori i o načelu pravičnog postupka koji je nastao u angloameričkom pravu. Pravični postupak (*fair trial*) se prvi put pominje u odluci Centralnog krivičnog suda Engleske i Velsa još 1677. godine, ali se iz same odluke ne može zaključiti koja je bila njegova sadržina. U odluci istog suda iz 1679. godine, navodi se da je okrivljeni imao pravično suđenje jer su obe strane imale pravo da obrazlože svoje navode, sud je bio popustljiv prema okrivljenom, dok su dokazi jasno ukazivali na njegovu krivicu.⁴ Danas je savremeni pravični postupak postao pravni standrad koji se sastoji od „više pravosudno-organizacionih i procesno-pravnih načela i/ili prava svojstvenih pravu savremene države i njenom odnosu prema pojedincu”.⁵

Načelo koje stoji u funkciji pravičnog odlučivanja i doprinosi donošenju zakonite sudske odluke zasnovane na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju, jeste pravilo *in dubio pro reo*.

Pravilo da u „sumnji treba odlučiti u korist okrivljenog” je novelama ZKP-a iz 2009. godine zauzelo mesto kao samostalno načelo u sistemu i našeg krivičnoprocesnog prava.⁶

POJAM I PRAVNA PRIRODA PRAVILA *IN DUBIO PRO REO*

Načelo *in dubio pro reo*, iako odavno prihvaćeno u teoriji krivičnog procesnog prava i sudskoj praksi, nije bilo izričito regulisano našim procesnim zakonodavstvom. Bez obzira na to, pojam ovog pravila postojao je u ZKP-u, tako da prigovor o njegovom nepostojanju nije bio prihvatljiv. Iz obaveze suda

¹ Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije (*Službeni list SRJ* br. 70/01, 68/2002. i *Službeni glasnik RS* br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007, 72/09 i 76/2010).

² Čl. 17. st. 1. ZKP-a.

³ Pavlović, Z., Od načela zakonitosti do načela pravnosti u krivičnom pravu, *Vojno delo*, vol. 62, br. 4, 215.

⁴ Langford, I., Fair trial: The history of an idea, *Journal of Human rights*, 8 (1), 44, 45.

⁵ Grubač, M., Prezumpcija nevinosti kao element prava na pravično suđenje u odlukama Evropskog suda za ljudska prava, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 45, br. 1, 68.

⁶ Zakon o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/09.

da okrivljenog oslobodi optužbe kada nema dokaza da je izvršio krivično delo za koje se optužuje, jasno se vidi da sud donosi oslobađajuću presudu ne samo kada se na osnovu dokaza utvrdi da je okrivljeni nevin, već i kad nema dokaza da je kriv.⁷ Kako sud u konkretnom slučaju ostaje u sumnji da li je učinjeno krivično delo, evidentno je da se zapravo radi o primeni pravila *in dubio pro reo*. Da bi se donela presuda kojom se okrivljeni proglašava krivim traži se izvesnost u pogledu postojanja odlučnih činjenica, tako da sud svaku sumnju mora da razreši u pozitivnom („činjenica stoji”) ili negativnom smislu („činjenica ne stoji”) i to podjednako za sve činjenice, kako one koje idu u korist, tako i one koje idu na štetu okrivljenog⁸. U ovakvom rezonovanju suda ogleđa se i pojam načela *in dubio pro reo*.

Načelo *in dubio pro reo* je eksplicitno uvedeno u naše krivično zakonodavstvo izmenama ZKP-a iz 2009. godine. Predviđeno je da „kada postoji sumnja u pogledu odlučnih činjenica koje čine obeležje krivičnog dela ili od kojih zavisi primena neke druge odredbe Krivičnog zakonika, sud će u presudi ili rešenju koje odgovara presudi odlučiti u korist okrivljenog”.⁹ Ovakvom formulacijom, zakonodavac je primenu ovog pravila ograničio na polje materijalnog krivičnog prava. U procesnoj teoriji postoje stanovišta koja primenu načela *in dubio pro reo* vide znatno šire, pa pored relevantnih materijalno-pravnih činjenica, opseg primene ovog pravila proširuju na „utvrđivanje svih pravno relevantnih činjenica u krivičnom postupku, tumačenja krivičnog procesnog prava, kao i presuđenja krivične stvari”.¹⁰ I novi Zakonik o krivičnom postupku iz 2011. godine¹¹ predviđa ovo načelo interpretirajući ga na isti način, ali ga u odnosu na prethodni zakonik proširuje i na polje „činjenica od kojih zavisi vođenje krivičnog postupka”¹², dakle i na polje procesnih činjenica.

Prevod značenja *in dubio pro reo* sreće se u više oblika.¹³ Kako se u sumnji u pogledu postojanja činjenica u vezi sa postojanjem krivičnog dela ili postojanjem određenih procesnih pretpostavki, može naći ne samo sud, već i javni tužilac, smatramo da je najbolji prevod načela *in dubio pro reo* zapravo „u sum-

⁷ Čl. 355. t. 3. ZKP-a.

⁸ Vasiljević, T., Grubač, M., *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd, Službeni glasnik, 2002, 623.

⁹ Čl. 18. st. 3. ZKP-a.

¹⁰ Lazin, Đ., „*In dubio pro reo*” u *krivičnom postupku*, Beograd: Naučna knjiga, 1985, 12, 30.

¹¹ *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011; u daljem tekstu: ZKP iz 2011. godine. Primena ovog zakonika je odložena do oktobra 2013. godine, dok se u postupcima za krivična dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti, primenjuje od 15. 1. 2012. godine.

¹² Čl. 16. st. 4. ZKP-a iz 2011. godine.

¹³ Tako, na primer, Lazin ovu izreku prevodi kao „u sumnji presudi u korist okrivljenog”, a Vasiljević „u sumnji blaže po okrivljenog”. Za ovo i druga tumačenja, videti: Lazin, Đ.: *nav. delo*, 9.

nji odlučiti u korist okrivljenog”, s obzirom na to da primena načela nije ograničena samo na fazu presuđenja krivičnopravne stvari. Prema drugačijem shvatanju, pravilo *in dubio pro reo* se primenjuje samo na odlučne činjenice koje se u krivičnom postupku utvrđuju sa stepenom izvesnosti, pa njihova primena nije moguća kod donošenja odluka za koje je potreban niži stepen uverenja.¹⁴

Pravna priroda načela *in dubio pro reo* se može posmatrati sa dva aspekta. Sa jedne strane ovo se pravilo u jednom svom delu poklapa sa pretpostavkom nevinosti¹⁵, jer se primenjuje kada postoji sumnja u dokazanost odlučnih činjenica vezanih za krivičnu odgovornost okrivljenog, pa je potrebno doneti oslobađajuću presudu. Međutim, pravilo se primenjuje i na sve druge odlučne činjenice u slučajevima kada je prezumpcija nevinosti okrivljenog već oborena. Sa druge strane, čini se najprihvatljivijim stav da osnov pravila *in dubio pro reo* leži u načelu istraživanja materijalne istine¹⁶, jer je dužnost suda i drugih državnih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da istinito i *potpuno* utvrđuju činjenice koje su od važnosti za donošenje sudske odluke – one koje terete okrivljenog i one koje mu idu u korist.¹⁷ Ako sud ne utvrdi ni postojanje ni nepostojanje neke činjenice, znači da je u tom pogledu ostao u sumnji, odnosno da nije mogao utvrditi istinu. Kao logička posledica principa istine u ovakvoj situaciji dolazi do primene pravila *in dubio pro reo*, pa sud mora doneti odluku koja je povoljnija po okrivljenog.¹⁸

Ni najidealnije izvođenje dokaza i najsavesnije postupanje suda, kao ni razvoj savremenih tehnika u oblasti utvrđivanja činjeničnog stanja u krivičnom postupku, ne mora da rezultira eliminisanjem svake sumnje i sticanjem čvrste ubeđenosti.¹⁹ U postupku se ne može svaka činjenica utvrditi sa potpunom izvesnošću, tako da se između potpune izvesnosti koja je potrebna kod donošenja presude, mogu javiti i niži stepeni ubeđenja – sumnja i verovatnoća. Sumnja predstavlja mogućnost da je određeno lice izvršilo krivično delo koje mu se stavlja na teret, koja mora biti određenog stepena i koja se zasniva na određenim činjenicama i okolnostima.²⁰ U zavisnosti od stadijuma u kom se krivični postupak nalazi, mogu se javiti i različiti stepeni sumnje – osnovi sumnje i

¹⁴ Đurđić, V., Načelo pravičnog postupka, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 44, br. 3, 86–87.

¹⁵ Pretpostavka nevinosti prema stavu Evropskog suda za ljudska prava obuhvata tri pravila: 1) postupanje bez predrasuda i predubeđenja o krivici; 2) teret dokazivanja ne sme biti na okrivljenom i 3) *in dubio pro reo*; videti: *Isto*, 82–85.

¹⁶ Za drugačija shvatanja ovog pravila, videti: Grubač, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, Službeni glasnik, 259; Lazin, Đ., *nav. delo*: 35–44, 48–51.

¹⁷ Čl. 17. ZKP-a.

¹⁸ Lazin, Đ., *nav. delo*, 44–48.

¹⁹ Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011, 67–68.

²⁰ Lazin, Đ., *nav. delo*, 14.

osnovana sumnja. Donedavno važeći ZKP ne određuje pojam osnova sumnje i osnovane sumnje, ali je njihove definicije odredila teorija krivičnog procesnog prava. Tako, može se reći da ukoliko je mogućnost koja se zasniva na određenim činjenicama i okolnostima da je okrivljeni izvršio krivično delo jednaka mogućnosti da to nije učinio, postoji osnovana sumnja, a ukoliko je ta mogućnost manja, postoje osnovi sumnje.²¹ Verovatnoća je pak stupanj uverenja koji se nalazi između sumnje i izvesnosti i javlja se u situaciji kada sud nije potpuno uveren u postojanje i istinitost činjenice koju utvrđuje, ali razlozi da ona postoji su jači od razloga koji stoje protiv.²² Sa druge strane, ZKP iz 2011. godine u čl. 2, pored niza tumačenja pojedinih izraza upotrebljenih u zakoniku, definiše stepene ubeđenja (osim izvesnosti), a uvodi i novi stepen sumnje – opravdanu sumnju, koji postoji u američkom pravu. Sva tri pomenuta stepena ubeđenja su određena kao „skupovi činjenica”, iako se zapravo radi o subjektivnom uverenju organa postupka da određene činjenice postoje ili ne postoje.²³

SUD I PRIMENA PRAVILA *IN DUBIO PRO REO*

Iz odredbe člana ZKP-a kojom se reguliše načelo *in dubio pro reo*, proizlazi da ga primenjuje sud.²⁴ U obrazloženoj sudskoj odluci treba utvrditi da li je okrivljeni izvršio krivično delo koje mu se optužbom stavlja na teret, da li je krivično odgovoran i da li postoje uslovi za izricanje krivičnih sankcija. Ako se zakonom ne traži neki od nižih stepena uverenja, u svakoj situaciji, a naročito prilikom donošenja presude, sud određenu činjenicu može utvrditi samo kada uverenje u njeno postojanje ima obeležje izvesnosti. Odlučivanje suda, posmatrano kao misaoni proces, predstavljalo bi jednu vrstu silogističkog zaključka, pri čemu se podvođenjem donje premise (utvrđeno činjenično stanje) pod gornju premisu (materijalnopravnu odredbu) izvodi konkluzija – sudska odluka.²⁵ Pravilno utvrđeno činjenično stanje je osnov donošenja zakonite sudske presude i postiže se preduzimanjem procesnih radnji dokazivanja sa ciljem da se utvrdi da li neka činjenica postoji ili ne postoji. U suštinski drugačijem pristupu otklanjanja posledica neotklonjive sumnje u postojanje odlučnih činjenica od onoga

²¹ Isto, 19, 27.

²² Grubač, M., *nav. delo*, 2006, 253.

²³ Grubač, M., Nove ustanove i nova rešenja Zakonika o krivičnom postupku Srbije od 26. septembra 2011. godine, *Pravni zapisi*, vol. 2, br. 2, 471.

²⁴ Čl. 18. st. 3. ZKP-a.

²⁵ Brkić, S., Teret dokazivanja u krivičnom i parničnom postupku, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, vol. 46, br. 1, 299–300.

koji je važio u inkvizicionom postupku²⁶, ogleda se suština pravila *in dubio pro reo* koje svoju punu afirmaciju dobija u savremenom krivičnom postupku.²⁷

Pravilo *in dubio pro reo* je primenjivala sudska praksa i pre nego što je ono kao načelo uvedeno u naše procesno zakonodavstvo. Relevantne činjenica u krivičnom postupku se mogu uzeti kao utvrđene samo ako su sa punom izvesnošću dokazane, a ukoliko se pojave kao moguće, odnosno sumnjive, ima se uzeti da takve činjenice uopšte ne postoje.²⁸ U rešenju Vrhovnog suda Srbije je istaknuto da u situaciji kada okrivljeni ne priznaje izvršenje krivičnog dela, kada nijedan drugi saokrivljeni, svedok, niti materijalni dokazi ne dovode u vezu okrivljenog sa krivičnim delom, dozvoljeno je zaključivanje putem indici-ja, ali samo ukoliko stvaraju takav činjenični skup, tako da se isključuje svaka druga mogućnost u pogledu drugačije ocene dokaza.²⁹ Sa sličnim obrazloženjem su dvojica okrivljenih oslobođeni da su izvršili krivično delo izazivanje opšte opasnosti u saizvršilaštvu iz čl. 278 st. 1 KZ. U nedostatku očevidaca, dokazi da su na licu mesta pronađene čaure municije za pištolj, kao i prisustvo čestica nitrata na rukama okrivljenih nisu bili dovoljni da se donese osuđujuća presuda. Naime, jedan okrivljeni je prisustvo barutnih čestica na rukama objasnio činjenicom da je bio u kontaktu sa veštačkim đubrivom jer se bavi uzgojem cveća, a drugi da je te večeri koristio pirotehnička sredstava. Kako pretresom stana okrivljenih nije pronađeno oružje, a čestice nitrata se mogu naći na rukama onako kako su opisali okrivljeni, doneta je oslobađajuća presuda.³⁰

Kada postoji sumnja u pogledu tačnog vremena izvršenja krivičnog dela, sud će uzeti da je ono izvršeno u vreme kada je to najpovoljnije za okrivljene, vodeći računa o primeni materijalnog prava o zastarelosti krivičnog gonjenja. U konkretnom slučaju, kako je krivično delo izvršeno neutvrđenog dana u mesecu maju 2005. godine, primenom pravila *in dubio pro reo*, ceniće se da je delo izvršeno 1. 5. 2005. godine.³¹

²⁶ U inkvizitorskom postupku se u slučaju nedostatka dokaza donosila presuda *absolutio ab instantia (otpuštanje ispod suđenja)*, ali samo privremeno, dok se ne bi prikupili jači dokazi. Ovakvo postupanje je nespojivo sa današnjim shvatanjem krivičnog postupka i načelom pravičnog postupka i pravne sigurnosti građana, jer nije važio prigovor *res judicata*. Detaljno o ovoj vrsti presude vidi: Bayer, V., *Kazneno postupovno pravo, Prva knjiga – Poviestni razvoj*, Zagreb, Knjižara Zlatko Steritenberger, 1943, 60, 145, 153, 181, 278, 299.

²⁷ Knežević, S., *Primena pravila in dubio pro reo u krivičnom postupku, Pravni život*, vol. 53, br. 9, 729.

²⁸ Presuda Opštinskog suda u Subotici, K br. 857/04 od 28. 2. 2008. godine i presuda Okružnog suda u Subotici, Kž br. 398/07 od 30. 6. 2008. godine.

²⁹ Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Kž br. 706/03 od 13. 11. 2003. godine.

³⁰ Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž br. 4356/10 od 10. 2. 2011. godine.

³¹ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Kzz br. 87/2011 od 21. 12. 2011. godine.

Načelo *in dubio pro reo* primenjeno je i prilikom odmeravanja kazne. Tako je sud kao olakšavajuću okolnost okrivljenim stranim državljanima za koje nije bio u mogućnosti da pribavi izvod iz kaznene evidencije ni po mestu rođenja, ni po mestu prebivališta, kao olakšavajuću okolnost uzeto da do sada nisu osuđivani.³²

U jednoj situaciji drugostepeni sud je uprkos sumnji našao da nema osnova za primenu pravila *in dubio pro reo*. Naime, prvostepenom presudom okrivljeni je zbog nedostatka dokaza oslobođen od optužbe da je izvršio krivično delo teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja iz čl. 297. st. 1. u vezi sa čl. 289. st. 1. KZ, s obzirom na to da su prema nalazima veštaka saobraćajne struke i veštaka trasologa moguće dve varijante nastanka saobraćajne nezgode, pa je prvostepeni sud primenio pravilo *in dubio pro reo*. Međutim, drugostepeni sud je uvažio žalbu javnog tužioca, zaključivši da u konkretnom slučaju nema mesta primeni navedenog načela, već da je sud bio dužan da, s obzirom na to da ne postoji treća varijanta nastanka nezgode, brižljivo i savesno izvrši ocenu dokaza i odluči kojoj od dve verzije poklanja veru³³, što ukazuje da je za primenu pravila *in dubio pro reo* potrebno da postoji neotklonjiva sumnja.

JAVNI TUŽILAC I PRIMENA PRAVILA *IN DUBIO PRO REO*

ZKP iz 2011. godine uvodi novinu kojom je teret dokazivanja sada na tužiocu.³⁴ Ovim se bitno menja ambijent dokaznog postupka u kom se primenjuje *in dubio pro reo*, što je u skladu sa starim načelom rimskog prava: *actori incumbit probatio*.³⁵ Pored toga, zakonik predviđa da je javni tužilac dužan da preduzme krivično gonjenje kada postoje osnovi sumnje da je krivično delo izvršeno, te da su u toj situaciji javni tužilac i policija dužni da nepristrasno *razjasne sumnju* o krivičnom delu za koje sprovode službene radnje, kao i da sa jednakom pažnjom ispituju činjenice koje terete okrivljenog i činjenice koje mu idu u korist.³⁶ Kako često prilikom ocene dokaza nije moguće postići traženi stepen uverenja o postojanju relevantnih činjenica, proističe primena pravila *in dubio pro reo* od strane javnog tužioca.

Iako iz odredbe čl. 18. st. 3. još uvek važećeg ZKP-a to izričito ne proističe, i javni tužilac je ovlašćen da primenjuje načelo *in dubio pro reo*, s obzirom na

³² Presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž I. br. 388/2003 od 1. 4. 2003. godine.

³³ Presuda Opštinskog suda u Subotici, K br. 106/04 od 27. 2. 2008. godine i Rešenje okružnog suda u Subotici, br. Kž br. 370/08 od 14. 8. 2008. godine.

³⁴ Čl. 15. st. 2. ZKP-a iz 2011. godine.

³⁵ Brkić, S., *nav. delo*, 326.

³⁶ Čl. 6. st. 1. i 4. ZKP-a iz 2011. godine.

to da je kao državni organ dužan da sa jednakom pažnjom utvrdi kako činjenice koje terete okrivljenog, tako i one koje mu idu u korist.³⁷ Pravo na primenu ovog načela od strane javnog tužioca proizlazi iz nekoliko odredbi članova ZKP-a.

Naravno da epilog svake podnete krivične prijave nije iniciranje krivičnog postupka. Takođe, svaki zahtev za sprovođenje istrage ne podrazumeva podnošenje optužnog akta, a ni svaki krivični postupak u kojem je podnet odgovarajući optužni akt ne završi donošenjem sudske odluke. Razlog ovome je upravo dužnost javnog tužioca kao državnog organa da vodi računa i o zaštiti okrivljenog donoseći zakonite odluke. Javni tužilac treba da teži objektivnosti i vodi računa o dokazima kojima raspolaže, vodeći računa o tome da li pre svega ima osnova za pokretanje krivičnog postupka, a kasnije, u toku postupka, da donosi odluke u skladu sa utvrđenim činjeničnim stanjem i raspoloživim dokazima. Svaka činjenica na kojoj tužilac zasniva optužbu mora biti takvog kvaliteta da ne ostavlja prostora za sumnju. Naravno, treba imati u vidu da su sumnja, pa i izvesnost psihološke kategorije, te da njihova procena zavisi od ličnosti onog koji ih razmatra.

Sasvim je moguće da se i javni tužilac nađe u neotklonjivoj sumnji u pogledu postojanja određenih činjenica u krivičnom postupku kada odlučuje o podnetoj krivičnoj prijavi, kada se radi o odustanku od istrage i prilikom odustanka od daljeg krivičnog gonjenja.

Prilikom prijema krivične prijave javni tužilac je dužan da preduzme krivično gonjenje kada postoji osnovana sumnja da je određeno lice izvršilo krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti³⁸ i u tom cilju može preduzeti jednu od zakonom predviđenih radnji usmerenih ka pokretanju krivičnog postupka. Međutim, javni tužilac ima i mogućnost odbacivanja krivične prijave. To će se desiti ako iz same prijave ili nakon prikupljanja potrebnih obaveštenja proizlazi da krivično delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, ako je nastupila zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ako postoje druge okolnosti koje isključuju gonjenje ili ako *ne postoji osnovana sumnja* da je osumnjičeni izvršio krivično delo.³⁹ Da li u konkretnom slučaju postoji osnovana sumnja jeste faktičko pitanje i smatramo da nema smetnji da se u ovoj situaciji primeni načelo *in dubio pro reo*. Odluka o odbačaju krivične prijave se donosi u formi rešenja i mora da sadrži uvod, izreku, pravni osnov i obrazloženje. U obrazloženje ovog rešenja, pri oceni pravnog osnova za odbačaj, treba posebno ukazati zbog čega je tužilac ostao u neotklonjivoj sumnji u pogledu određene činjenice.

³⁷ Čl. 17. st. 1. ZKP-a.

³⁸ Čl. 20. ZKP-a.

³⁹ Čl. 235. st. 1. i 4. ZKP-a.

Javni tužilac može odustati od daljeg krivičnog gonjenja u toku istrage ili po završenoj istrazi.⁴⁰ ZKP ne sadrži odredbu o razlozima za odustanak krivičnog gonjenja u istrazi od strane javnog tužioca, ali sadrži odredbe o razlozima za obustavu istrage od strane vanraspravnog veća suda⁴¹, pa je logično da ti razlozi važe i za odluku javnog tužioca.⁴² Tako će javni tužilac odustati od daljeg krivičnog gonjenja zbog *nepostojanja dokaza* da je okrivljeni učinio krivično delo⁴³, što daje osnova za primenu načela *in dubio pro reo*. Prilikom odlučivanja da li će odustati od gonjenja ili podići optužnicu, javni tužilac treba da ima u vidu i odredbu o obustavi krivičnog postupka povodom prigovora protiv optužnice.⁴⁴ Radi se o tome da nema dovoljno dokaza da je okrivljeni *osnovano sumnjiv* za delo koje je predmet tužbe. Ova odredba je određenija od odredbe o obustavi istrage i njen smisao je da i kod protivrečnih dokaza tužilac ne treba da odustane od krivičnog gonjenja, već da podigne optužnicu kako bi se na glavnom pretresu primenom principa neposrednosti i kontradiktornosti pouzdano utvrdilo činjenično stanje.⁴⁵ Javni tužilac nije dužan da posebno obrazlaže odluku o odustanku od krivičnog gonjenja u toku ili nakon sprovedene istrage i može je dati usmeno na zapisnik ili podneskom. Međutim, detaljno obrazloženje o razlozima o odustanku treba navesti u službenoj belešci, gde će navesti sažet opis prikupljenih i izvedenih dokaza i utvrđenih činjenica, kao i pravnu ocenu utvrđenog činjeničnog stanja i pravni osnov za odustanak⁴⁶ o čemu je već bilo reči u delu koji se tiče odbačaja krivične prijave.

Na kraju, moguć je odustanak javnog tužioca od optužbe pre glavnog pretresa ili na glavnom pretresu. Primenom pravila *in dubio pro reo* teško da bi moglo doći do odustanka krivičnog gonjenja, s obzirom da je prethodno tužilac ocenom dokaza nakon sprovedene istrage procenio da ima osnova za optuženje. Međutim, na glavnom pretresu ima mogućnosti za odustanak primenom pravila *in dubio pro reo*, pre svega prilikom ocene razloga činjenične prirode u situaciji kada je došlo do promene u iskazima nekih svedoka u odnosu na prethodni postupak ili kada se optužba zasnivala na iskazu privilegovanog svedoka koji je sada odlučio da ne svedoči. Razlozi pravne prirode su između ostalog i činjenice koje isključuju postojanje krivičnog dela i njihovo utvrđenje je složeno i osetljivo i nameće javnom tužiocu poseban oprez u proceni da li

⁴⁰ Čl. 253. ZKP-a.

⁴¹ Čl. 254. st. 1. ZKP-a.

⁴² Ilić, G., Subotić, D., *Javnotužilački priručnik*, Beograd, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, 2009, 157.

⁴³ Čl. 254. st. 1. t. 3. ZKP-a.

⁴⁴ Čl. 274. st. 1. t. 3. ZKP-a.

⁴⁵ Ilić, G., Subotić, D., *nav. delo*, 158.

⁴⁶ Čl. 98. st. 1. Pravilnika o upravi u javnim tužilaštvima (*Službeni glasnik RS*, br. 110/09 i 87/10). U daljem tekstu: Pravilnik.

su te činjenice nesumnjivo utvrđene, te ih treba ostaviti sudu koji će presudom utvrditi njihovu izvesnost.⁴⁷ Službena beleška o odustanku od daljeg krivičnog gonjenja u toku glavnog pretresa mora da sadrži: sažet opis prikupljenih i izvedenih dokaza, utvrđenih činjenica, pravnu ocenu činjeničnog stanja, a posebno razloge zbog kojih tužilac smatra *da osnovana sumnja potkrepljena dokazom neće prerasti u izvesnost* neophodnu za osuđujuću presudu ili neke druge krivično-procesnopravne i materijalnopravne razloge.⁴⁸

ZAVRŠNE NAPOMENE

Izričito uvođenje načela *in dubio pro reo* u naše procesno zakonodavstvo predstavlja značajan korak ka zaštiti prava okrivljenog u krivičnom postupku. Zbog toga se sada u slučaju neotklonjive sumnje, *zakonito* sproveden krivični postupak ne može zamisliti bez pravila *in dubio pro reo*. U slučaju kada nema izvesnosti u pogledu činjeničnog stanja, sud će sumnju otkloniti tako što će činjenicu koja ide na štetu okrivljenog tumačiti u njegovu korist, i obratno. Ali ovo pravilo treba shvatiti šire, jer se odnosi na sumnju uopšte, pa u tom smislu obavezuje i javnog tužioca kao rukovodioca pretkrivičnog postupka i stranke u krivičnom postupku. Postojanje pravičnog krivičnog postupka nije interes samo pojedinca, već i cele društvene zajednice. Naime, cilj krivičnog procesnog odnosa je da niko nevin ne bude osuđen, ali i da se *stvarnom* učiniocu krivičnog dela izrekne sankcija po zakonu i na osnovu zakonito sprovedenog postupka. Postupanje suprotno ovom načelu moglo bi dovesti do toga da krivični postupak po svom okončanju ima dve žrtve – lice oštećeno krivičnim delom i neosnovano osuđenog.

LITERATURA

- Bayer, V., *Kazneno postuponvo pravo, Prva knjiga – Poviestni razvoj*, Knjižara Zlatko Steritenberger, Zagreb, 1943.
- Brkić, S., Teret dokazivanja u krivičnom i parničnom postupku, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 2012, vol. 46, br. 1, 299–329.
- Đurđić, V., Načelo pravičnog postupka, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2006, vol. 44, br. 3, 67–94.
- Grubač, M., *Krivično procesno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2006.
- Grubač, M., Prezumpcija nevinosti kao element prava na pravično suđenje u odlukama Evropskog suda za ljudska prava, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 45, br. 1, 2007, 3–39.

⁴⁷ Ilić, G., Subotić, D., *nav. delo*, 250.

⁴⁸ Čl. 98. st. 2. Pravilnika.

- Grubač, M., Nove ustanove i nova rešenja Zakonika o krivičnom postupku Srbije od 26. septembra 2011. godine, *Pravni zapisi*, vol. 2, br. 2, 2011, 467–514.
- Ilić, G., Subotić, D., *Javnotužilački priručnik*, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Beograd, 2009.
- Knežević, S., Primena pravila *in dubio pro reo* u krivičnom postupku, *Pravni život*, vol. 53, br. 9, 2004, 729–740.
- Langford, I., Fair trial: The history of an idea, *Journal of Human rights*, 8 (1), 2009, 37–52.
- Lazin, Đ., „*In dubio pro reo*“ u krivičnom postupku, Naučna knjiga, Beograd, 1985.
- Pavlović, Z., Od načela zakonitosti do načela pravnosti u krivičnom pravu, *Vojno delo*, vol. 62, br. 4, 2010, 210–228.
- Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, 2011.
- Vasiljević, T., Grubač, M., *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Službeni glasnik, Beograd, 2002.

Propisi Republike Srbije

- Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije (*Službeni list SRJ* br. 70/01, 68/2002 i *Službeni glasnik RS* br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007, 72/09 i 76/2010)
- Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2011)
- Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima (*Službeni glasnik RS*, br. 110/09 i 87/10)

THE PRINCIPLE KNOWN AS “IN DUBIO PRO REO” FEATURING AS AN ELEMENT OF FAIR CRIMINAL PROCEEDINGS

Zeljko Mirkov

S u m m a r y

This paper is dedicated to the principle of criminal proceedings known as “in dubio pro reo”. This legal rule has been elevated at the rank of a procedural principle after it has been incorporated into Serbian positive law with the intention to additionally safeguard and upgrade the defendant’s position. Accordingly, it will be presumed that the facts that are not proved beyond any doubt during the course of criminal proceedings do not exist. After ascertaining the content and legal nature of this principle, the relevant jurisprudence will be examined. Applying this principle by the public prosecutor is also elaborated, through the analyses of the still existing Criminal Proceeding Code and the new Code enacted in 2011. At the end, the importance of the principle “in dubio pro reo” will be postulated as part of contemporary criminal proceedings and Rule of Law.

Key words: in dubio pro reo, doubt, jurisprudence, public prosecutor